

בבא מציעא פג-ב

עניין: עולם הזה דומה ללילה

חידושי אגדות מהר"ל

מסילת ישרים פי"ג

אותם, והוא מה שאמרו זכרונם לברכה (בבא מציעא פג, ב): "תשעת חשך ויהי לילה - (תהלים קד, כ) זה העולם הזה שדומה ללילה". והבן כמה נפלא המאמר האמתי הזה למי שמעמיק להבין בו. כי הנה חשך הלילה שני מיני טעיות אפשר לו שיגרים לעין האדם: או יכסה את העין עד שלא יראה מה שלפניו כלל, או שטעה אותו עד שיראה לו עמוד כאלו הוא אדם ואדם כאלו הוא עמוד. בן חמריות וגשמיות העולם הזה⁴³ הנה הוא חשך הלילה לעין השכל וגורם לו שתי טעיות. האחת: אינו מניח לו שיראה המכשלות שבדרך העולם ונמצאים הפתאים הולכים לבטח ונופלים ואובדים מבלי שהגיעם פחד תחלה, והוא מה שאמר הפתוב (משלי ד, יט): "דרך רשעים כאפלה, לא ידעו כמה יפלו",⁴⁴ ואומר (שם כב, ג): "ערום ראה רעה ונסתר, ופתיים עברו ונענשו", ואומר (שם יד, ט): "ויכסיל מתעבר ובוטח", פי לבס פריא להם כאולם ונופלים טרם ידעו מהמכשול כלל, והטעות השני, והוא קשה מן הראשון, הוא: שטעה ראיתם עד שראים הרע כאלו הוא ממש טוב והטוב כאלו הוא רע ומתוך כך מתחזקים ומחזיקים מעשיהם הרעים, פי אין די שחשקה מהם ראית האמת לראות הרעה אשר נגד פניהם, אלא שגראה להם למצא ראיות גדולות⁴⁵ ונסיונות מוכיחים לסברותיהם הרעות ולדעותיהם הכוזבות, וזאת היא הרעה הגדולה המלפפתם⁴⁶ ומביאתם אל באר שחת. והוא מה שאמר הפתוב (ישעיה ו, י): "השמן לב העם הזה ואזניו הקבד ועיניו השע פן וגו'", וכל זה מפני היותם תחת החשך וכבושים המה תחת ממשלת יצרים. אך אותם שכבר יצאו מן המאסר הזה, הם רואים האמת לאמתו ויכולים לנעץ שאר בני אדם עליו.

העולם הזה שדומה ללילה כו'. בא להגיד לך כי ראוי שיהיו הרשעים מושלים בעולם הזה שאין עולם הזה אמיתות המציאות ולכך נקרא לילה, כי בחושך אין דבר נמצא, ונחשב נעדר, לכך נקרא חושך שהוא לשון העדר, כמו ולא חשכת בנך וגו'. אבל היום הוא אמיתות המציאות כי בו האור ובאור נמצא הכל, ובחושך נעדר הכל. ולפיכך עולם הזה שאינו עיקר המציאות דומה ללילה ועולם הבא שהוא ליום שהוא אמנות המציאות. ולפיכך הרשעים מושלים בעולם הזה שגם הם אין מציאותם נחשב לכלום וממשלתם ראוי בעולם הזה שדומה ללילה.

מהר"ל נצח ישראל פי"ט

ואמר "להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות" (שם טז ג). כי הבוקר הוא עולם הבא, שהוא כולו אור¹⁰⁵, כדאיתא בפרק קמא דפסחים (נ:): שנקרא עולם הבא "בוקר"¹⁰⁶, ועולם הזה נקרא "לילה"¹⁰⁷. וזהו "ואמונתך בלילות", הוא עולם הזה שדומה ללילה. וכודאי בעולם הבא אז נראה החסד והטוב שהשם יתברך עושה עם הצדיקים¹⁰⁸. ובעולם הזה, שאין הצדיקים שרוים בטובה¹⁰⁹, "להגיד אמונתך בלילות", כי עולם הזה דומה ללילה, ובו יגיד אמונתו. כי אף על גב שהוא בצרה, הוא מאמין בו יתברך שיהיה לו הטוב בעולם הבא¹¹⁰.

בן יהודע

שם ע"ב. מאי דכתיב תשח חשך ויהי לילה. נ"ל בס"ד, דקשיא ליה באומרו ויהי לילה, והלא החשך עלמו נקרא לילה, דכתיב ולחשך קרא לילה, לכך פירש לילה קאי על עוה"ז שדומה ללילה, ונ"ל בס"ד, דמיון הזה ע"פ מ"ש בגמרא שולמך תראה בחיך, דהכונה סיה לדיקים ענג נפש מעין עוה"ז מלך רוב שמחתם בתורה ומזות, וזהו שולמך הוא עוה"ז תראה בחיך עוה"ז, ומלך זה דומה עוה"ז ללילה, דאע"פ שהוא חושך, ימלא לפעמים בו הדלקת נרות מרובים, עד כי לילה כיוס יאיר, וכן עוה"ז שהוא חושך יאיר בו אור הוא עונג עוה"ז: